Arkitekturoppgjøret – en bok i siste øyeblikk?

Ulf Hamran har skrevet dette leserinnlegget i Kragerø Blad:
Foto: Sondre Lindhagen Nilssen

19.11.22 14:05

Kragerø Bys Venner er ikke alene om å reagere på lokalt råkjør der mektige kapitalkrefter på fellesskapets bekostning beriker seg ved å fylle vår gamle strandsone med blokkbebyggelse tilpasset ressurssterke (ferie-)innflyttere: «Skrubben» utbygd i sjøen i Smedsbukta – der en våken bygningsetat i kommunen selvsagt skulle ha forlangt prosjektet flyttet på land langs fjellet; det Fredensborg-initierte administrasjonsbygget på ferjekaia, som også burde vært trukket innunder fjellkanten ved Jøransberg, utsikten til en blokkbebyggelse foran Legatgården på Øya, et åndsforlatt parkeringshus i konflikt med kirke og Minnepark; og videre blokkbebyggelse i Kirkebukta – Kragerø er ute på dypt vann allerede.
Ulf Andenæs – Aftenpostens stjernejournalist, historieutdannet i Oslo og Oxford, med utenriksredaksjon; politikk og kultur som fagfelt, har sett seg lei på hvordan Norge forvalter sine byers, tettsteders og lokalsamfunns miljø og estetiske kulturarv. Resultatet er blitt en svært personlig og dypt foruroligende bok:

Arkitekturoppgjøret. Vår invasjon av landskapet. Utfall og tilbakeblikk. Hvor går vi? (Allgrønn forlag, Erling Okkenhaug, Oslo 2022)

I korte og lettleste kapitler viser han hvordan den tidligere funksjonalismen i 1920-årene, som kunne ha store estetiske fortrinn og ga trivsel, fordi retningen fløt på arv fra nyklassisk arkitektur 1900-1920, bikket over i brutalismen, betongbyggeriet som fra 1970 til i dag har ødelagt alle større norske byer med Manhattan-inspirerte «signalbygg» og de verst tenkelige ansamlinger av slike, som for eksempel i Bjørvika i Oslo, der Munchmuseet vel betegner nivået, som verdens mest vertikale og mest uhensiktsmessige kunstmuseum.

Asker sentrum med et brutalistisk rådhusbygg brøt ned et tidligere trivelig kommunesentrum med grøntanlegg og hvitmalt trehusbebyggelse. Selv små bygdesentre langs riksveien i fjord og dal brytes i stykker, der lokal byggeskikk i tre og naturstein fikk stå i fred, til bølgen av likegyldige bygg; kjøpesenter og administrasjossentermodernisme ødela dem.

Arkitektstanden her i landet har til og med fått Riksantikvaren og Fortidsminne-foreningen til å godkjenne det såkalte Venezia-direktivet fra tidlig 2000-tall, der det hevdes at tilpasning i form og materialbruk når det skal bygges nytt i vernede bygningsmiljøer, ikke bør finne sted! Det har ført til svært uheldige forhold. Andenæs går heller ikke med på at de brautende utsiktspunktene og rasteplassene som anlegges ved spektakulære turistmål er til berikelse, tvert imot. De bør dempes betydelig ned og underordnes den naturen de skal tjene:

Besøkssentre som det som planlegges på Jomfruland befinner seg i samme kategori. Det står i motstrid til ekte naturopplevelse.

Erling Okkenhaug i «Allgrønn» gjorde en noe uheldig figur i Kragerø da han ble forledet til å skulle bli Ivar Tollefsens garantist for miljøhensyn i Fredensborgs Kragerø-prosjekter. Uten merkbare resultater. I vår naboby Risør har han lykkes med å få snudd byggeprosjektet Holmen midt i Risør havn til noe som blir en seier for en lokalt tilpasset småhusbebyggelse «lav og tett».

Arkitekturopprøret? Eller Arkitekturoppgjøret? Velg det ordet du mener passer best. Norge er et tynt befolket land med etter hvert mange gamle småsteder som er utsatt for press og ødeleggelse av kulturverdier. Kragerø er ett av dem.
Andenæs bør leses av mange her i byen.

Ulf Hamran

(Ulf Hamran var i sin tid Fylkeskonservator i Aust Agder)